

ANALIZA

BCBP | office@bezbednost.org | Gundulićev venac 48 | 11000 Beograd

Katarina Đokić

O autorki:

Katarina Đokić je diplomirala novinarstvo na Fakultetu političkih nauka u Beogradu i stekla master diplomu iz političkih nauka na Univerzitetu u Frajburgu.

Ona je član istraživačkog tima BCBP od marta 2012. godine.

Katarina se posebno interesuje za aktuelni razvoj NATO, te probleme diskriminacije manjina, nasilja izazvanog netolerancijom, rasizmom i etničkim tenzijama, kao i najbolje načine prevencije konflikata.

Kontakt:

katarina.djokic@bezbednost.org

Teme:

- **Šta je trebalo da postigne međunarodni sporazum o trgovini naoružanjem?**
- **Kako je tekao proces pregovora o sporazumu?**
- **Ko je kočio pregovore, a ko ih je podržavao?**
- **Kako su se pokazali postojeći instrumenti za ograničenje i kontrolu trgovine konvencionalnim naoružanjem?**
- **Pod kojim uslovima bi sporazum mogao da se usvoji i implementira?**

SPORAZUM O TRGOVINI ORUŽJEM: ZREO ZA POTPISIVANJE ILI ZREO ZA OTPISIVANJE?

Septembar 2012.

Malo zapažena u našim medijima bila je konferencija održana u sedištu UN u julu ove godine sa ciljem usvajanja sporazuma o regulisanju međunarodne trgovine konvencionalnim naoružanjem. Sporazum je trebalo da uvede kriterijume kojima bi se zemlje članice rukovodile pri izvozu ili dozvoljavanju tranzita naoružanja u druge zemlje. Predloženi kriterijumi uključivali su i mogućnost da se izvezeno naoružanje u zemlji uvoza koristi za kršenje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava (MHP). Prema nacrtu sporazuma, potpisnice bi pri donošenju odluke o izvozu takođe trebalo da razmotre mogućnost da ono završi na crnom tržištu i/ili doprinese (daljoj) destabilizaciji zemlje koja oružje kupuje. Mnogi bi se složili da, s obzirom na ovolike ambicije, ne iznenađuje što sporazum nije usvojen. To, ipak, ne mora predstavljati i kraj priče o pokušaju međunarodnog regulisanja trgovine konvencionalnim naoružanjem. Grupa od devedeset zemalja razočaranih zbog neusvajanja sporazuma [potpisala je neposredno nakon završetka konferencije izjavu](#) u kojoj izražava žaljenje što sporazum nije usvojen i odlučnost da se on usvoji „što je pre moguće”. Postavlja se pitanje koliko je realno očekivati da bi se takav sporazum mogao usvojiti u skorijoj budućnosti. Čak i ako se on usvoji, postoje značajne nedoumiće u vezi sa mogućnostima njegove implementacije.

Da bismo pokušali da odgovorimo na ova pitanja, potrebno je da se osvrnemo na sam proces pregovaranja i ustanovimo šta je „krenulo naopako“. Osim toga, pregled učinka postojećih instrumenata za međunarodnu kontrolu konvencionalnog naoružanja ili trgovine naoružanjem mogao bi pomoći u proceni eventualne uspešnosti ovakvog sporazuma.

Uspon i pad jedne zamisli

Proces donošenja sporazuma počeo je 2006. kada je Generalna skupština UN jednom rezolucijom zatražila od zemalja članica da podnesu svoje pozicije po pitanju ovakvog sporazuma. Tome je prethodilo višegodišnje zagovaranje uglednih pojedinaca, kao i međunarodne koalicije nevladinih organizacija (NVO), koja je 2003. pokrenula kampanju „Control Arms“. Nakon izveštaja grupe vladinih eksperata o izvodljivosti, opsegu i mogućim parametrima jednog sveobuhvatnog instrumenta za uspostavljanje standarda u međunarodnoj trgovini konvencionalnim oružjem, GS UN je 2008. usvojila rezoluciju kojom je uspostavljena radna grupa za pomenutu problematiku. Najzad, 2009. je usvojen vremenski okvir za izradu sporazuma. Krajnja odrednica bila je jul 2012. godine, kada je organizovana četvoronedeljna konferencija na kojoj je trebalo da se održe završni pregovori o nacrtu sporazuma i da se on usvoji. O usvajanju je bilo predviđeno da se odlučuje konsenzusom, što je poljuljalo optimizam mnogih pristalica sporazuma. Poslednjeg dana predstavnik SAD je izjavio da sporazum još nije spreman za usvajanje i da su potrebni dalji pregovori. Sada je na Generalnoj Skupštini UN da odluči šta dalje.

Još pre početka konferencije bilo je jasno da, uprkos dugotrajnim pripremama, neće biti lako usvojiti sporazum. Pozicije država članica razmimoilazile su se kako po pitanju kriterijuma kojih bi se trebalo pridržavati pri odlučivanju o izvozu naoružanja, tako i u pogledu opsega naoružanja čiju bi međunarodnu trgovinu trebalo regulisati. Definisane kriterijuma naišlo je na skeptične reakcije ne samo predstavnika vlada, već i mnogih nezavisnih analitičara. Izdvojili su se argumenti da bi se sporazum primenjivao selektivno i da bi zemlje potpisnice mogle različito da interpretiraju njime zadate kriterijume. U pogledu opsega naoružanja, problematično je bilo uključivanje malokalibarskog i lakog oružja, municije, kao i trgovine komponentama i tehnologijama za proizvodnju naoružanja. Unošenju poslednje stavke u tekst sporazuma pre svih se protivila Indija, ne slučajno. Indija je poslednjih pet godina na vrhu liste zemalja uvoznica naoružanja,¹ a značajan deo njenog uvoza otpada upravo na kupovinu tehnologija. Osim Indije uključivanju tehnologije u sporazum protivili su se i Pakistan (drugo mesto na listi uvoznica 2011), Južna Koreja (treće) i Južnoafrička Republika (šesto). Zanimljivo bi bilo posebno razmotriti i pozicije najvećih izvoznica, pošto su ove zemlje imale glavnu reč pre i u toku pregovora.

Ko je kočio proces donošenja sporazuma...

Sjedinjene Države (prvo) su sa dolaskom Obamine administracije na vlast promenile poziciju od protivljenja pregovaračkom procesu (2008. jedina članica UN koja je u GS glasala protiv gorepomenute rezolucije o uspostavljanju radne grupe) do načelne podrške donošenju sporazuma. Jedna od ključnih odrednica Stejt Dipartmenta za pregovore naglašavala je da će se SAD protiviti odredbama koje nisu u skladu sa njihovim postojećim zakonima ili koji bi se mešali u njihovu sposobnost da izvoze, uvoze ili vrše transfer oružja radi zaštite nacionalne bezbednosti i spoljnopolitičkih interesa. SAD su insistirale na tome da se odluka o usvajanju sporazuma donese konsenzusom. Takođe su se protivile uključivanju malokalibarske municije u

---

¹ Svi podaci o vrednostima uvoza i izvoza naoružanja (sa rangiranjem zemalja) preuzeti od SIPRI, videti: <http://www.sipri.org/databases/armstransfers>.

sporazum, pravdajući to nemogućnošću država da izveštavaju o pridržavanju ovom aspektu sporazuma. SAD su istovremeno veliki izvoznik i uvoznik malokalibarske municije, i jedna od zemalja sa najliberalnijim zakonodavstvom u vezi sa posedovanjem i nošenjem oružja za ličnu upotrebu (tako je u periodu 2008-2010. čak došlo do velike nestašice municije, koju su analitičari povezali sa izborom Obame za predsednika i strahom vlasnika oružja od strože regulacije u ovoj oblasti). Tu činjenicu ne bi trebalo prevideti kada se objašnjava američko protivljenje sporazumu: uoči julske konferencije u SAD je vođena intenzivna kampanja protiv sporazuma koja se koristila [argumentom da će sporazum ugroziti drugi amandman Ustava](#).² Druga važna činjenica jesu predstojeći predsednički izbori: izvesno je da aktuelna administracija ne želi da rizikuje reizbor spoljnopoličkim potezima koji bi se mogli protumačiti kao ustupak. Ishod izbora biće, međutim, od presudnog značaja za američko interesovanje za eventualno obnavljanje pregovora: dok bi aktuelna administracija u odgovarajućim okolnostima mogla da podrži usvajanje sporazuma (mada ostaje pitanje dokle bi išla sa implementacijom), izbor republikanskog kandidata najverovatnije bi umanjio spremnost za međunarodnu saradnju u ovoj oblasti.

Ruska Federacija (drugo) se našla u centru pažnje tokom konferencije kao glavni snabdevač Sirije naoružanjem. Na taj način, konferencija je predstavljala dodatni povod za pojedine (zapadne) vlade, medije i NVO da kritikuju ruske odnose sa sirijskom vladom. Pozicija Rusije bila je, opšte uzev, ista kao i pozicija SAD: načelna podrška, ali sa rezervom – Rusija je, naime, izražavala zabrinutost da bi donošenje sporazuma moglo da omete njenu vojnu saradnju sa nizom zemalja. Stoga ne čudi to da se ruska interpretacija kriterijuma ograničavala na sprečavanje nelegalne preprodaje naoružanja i sprečavanje oružanih konflikata/nasilja.

Kina (četvrto) je u protekloj deceniji od velikog uvoznika postala veliki izvoznik naoružanja. Takođe je u načelu podržala sporazum, ali ga je interpretirala toliko usko da se iz kineske pozicije ne vidi šta bi, konkretno, sporazum trebalo da reguliše. Kineske diplomate su uzdržanost pravdale zabrinutošću da bi [uvođenje previše „spornih pitanja“ u sporazum bilo kontraproduktivno](#). U zapadnim medijima isticano je protivljenje Kine uvršćivanju ljudskih prava u kriterijume sporazuma – pitanje ljudskih prava i inače jeste sporno između Kine i SAD/EU. Zanimljivo je da se kineska delegacija na konferenciji na kraju nije protivila ovom kriterijumu, što verovatno pre ima veze sa anticipiranjem neuspešnog okončanja pregovora nego sa radikalnom promenom stanovišta.

... a ko ga je podržavao

Evropske zemlje, Francuska (3. mesto 2011, 6. mesto 2010), Nemačka (5,6) i Velika Britanija (6,5) bile su među najaktivnijim pristalicama sporazuma, sa punim predviđenim opsegom naoružanja i kriterijumima koji uključuju sprečavanje kršenja MHP i prava ljudskih prava, mogućnosti da uvoz oružja doprinese korupciji, kao i sprečavanje ekonomskog razvoja zemalja uvoznica (odbijanje izvoza zemlji sa relativno niskim bruto društvenim proizvodom, ako značajan procenat BDP odlazi na kupovinu oružja). Evropska Unija je, inače, već usvojila zajedničku poziciju o izvozu oružja, o kojoj će biti više reči kasnije.

Osim velikih izvoznica i uvoznica oružja, nezanemarljiv akter u naporima ka regulisanju međunarodne trgovine naoružanjem je i globalno civilno društvo – pre svega međunarodne NVO (Amnesty International, Oxfam itd). Pokretanje procesa izrade sporazuma u velikoj meri je

---

² Koji garantuje pravo na posedovanje i nošenje oružja.

rezultat njihove javne kampanje i lobiranja. Zagovaranje usvajanja sporazuma okupilo je tokom proteklih desetak godina jednu široku koaliciju NVO koje su isticale različite aspekte rizika nekontrolisane trgovine naoružanjem, uključujući problem dece vojnika, rodno zasnovanog nasilja i ekonomskih posledica oružanih konflikata. Civilno društvo nije bilo samo odgovorno za ulične akcije i internet kampanju, već je i obezbeđivalo dragocene podatke i analize neophodne za bolje sagledavanje međunarodne trgovine naoružanjem. Na konferenciji je, međutim, postalo jasno koliko je uticaj civilnog društva ograničen: sednice na kojima se diskutovalo o kriterijumima sporazuma bile su zatvorene za predstavnike NVO. Uprkos tome, kampanja "Control Arms" se nastavlja, a NVO lobisti su već zauzeli pozicije u sedištu UN za aktuelno zasedanje Generalne skupštine. Izvesno je da će globalno civilno društvo ostati akter u međunarodnim odnosima koji će se najviše zalagati za ograničavanje trgovine naoružanjem. Ipak, ne bi trebalo prevideti da civilno društvo nema isti uticaj na formiranje politika u različitim zemljama. Osim toga, mogućnosti civilnog društva da se posveti nekom problemu zavise u velikoj meri od spremnosti donatora da izdvoje sredstva za tu tematiku.

Dosadašnja iskustva u regulisanju 'konvencionalnog naoružavanja'

Još pre početka konferencije pojedini skeptici su osporili smisao donošenja sporazuma uopšte, argumentujući to neuspehom postojećih instrumenata sa sličnom svrhom. Ovaj argument je vrlo važan i trebalo bi ga dobro razmotriti pre (eventualnog) obnavljanja procesa donošenja sporazuma.

Regulisanje međunarodne trgovine naoružanjem u cilju obeshrabrivanja konflikata, kršenja MHP i prava ljudskih prava se, iako ne sistematski, sprovodilo i do sada, kroz instrument embarga na naoružanje. Pokazao se, ipak, veliki problem ovog instrumenta: nisu sve države obavezane njime bile spremne da ga se pridržavaju. Takođe, multilateralni embargo ne mora da bude na nivou UN, tako da država pod embargom može bez problema da nabavlja oružje od neke treće države, koja nije obavezana embargom. Prema podacima koje je objavio Oxfam, u periodu između 2000. i 2010. zemlje koje su bile pod nekom vrstom multilateralnog embarga ostvarile su uvoz naoružanja u vrednosti od 2,2 milijarde dolara. Grupa kanadskih istraživača izbrojala je preko 500 narušavanja međunarodnih embargoa na naoružanje u protekle dve decenije, pri čemu je samo u dva slučaja došlo do presuda protiv odgovornih lica (Holandija i Čile, nacionalni sudovi).

U međunarodnim odnosima već postoje sporazumi koji teže kontroli i ograničenju (određenih tipova) konvencionalnog naoružanja. Tu, pre svih, spadaju tzv. Sporazum iz Otave (Konvencija o zabrani korišćenja, skladištenja, proizvodnje i transfera protivpešadijskih mina i njihovom uništenju), potpisan 1997, i Konvencija o kasetnoj municiji (2008). Indikativno je da su oba sporazuma potpisana na posebnim diplomatskim konferencijama van okrilja (mada uz aktivnu saradnju) UN i bez učešća svih zemalja članica³. Konvenciju o kasetnoj municiji potpisalo je do sada 111 država, ali kritičari ukazuju na to da većina potpisnica ionako nikada nije proizvodila ili posedovala tu vrstu naoružanja. S druge strane, SAD, Rusija i Kina nisu potpisale ovaj sporazum. Iako postoji predlog da se proces donošenja sporazuma o trgovini oružjem učini fleksibilnijim po uzoru na pomenute diplomatske konferencije, ishod takve promene teško da bi bio drugačiji: multilateralni sporazum okupio bi koaliciju voljnih, ali bi bio ignorisan od nekih velikih izvoznica i uvoznica naoružanja. Predstavnici civilnog društva ukazuju, međutim, na učinak nešto starijeg

---

³ Neke zemlje su kasnije pristupile.

Sporazuma iz Otave. Njemu i dalje nije pristupilo 39 država članica UN, od kojih mnoge proizvode ili poseduju velike količine antipešadijskih mina (Kina, Indija, Pakistan, Rusija, SAD). Uprkos tome, Acocijacija za kontrolu oružja [istakla je povodom desete godišnjice Sporazuma](#) da je od njegovog potpisivanja došlo do „dramatičnog“ smanjenja proizvodnje, korišćenja i transfera antipešadijskih mina na globalnom nivou. Veliki broj zemalja koje nisu pristupile Sporazumu je uveo moratorijum na izvoz mina, učinivši da međunarodna trgovina minama „praktično zamre“. Prema [podacima Landmine Monitor-a](#), u 2011. je samo dvanaest zemalja proizvodilo antipešadijske mine, što je najniži broj ikada.

Gde završavaju naši meci?

Srbija nije bila aktivnije uključena u proces izrade prethodnog nacrtu sporazuma, mada jeste potpisala zajedničku „izjavu razočarenja“ podnetu krajem julske konferencije. Nadležnost u spoljnoj trgovini naoružanjem prenetu je, inače, sa vojnih na civilne organe Zakonom o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene 2005. godine. Zakon predviđa da Ministarstvo spoljnih poslova, prilikom odlučivanja o davanju saglasnosti za spoljnotrgovinski promet,⁴ između ostalog razmatra „pravila ponašanja Evropske unije u vezi sa izvozom naoružanja i vojne opreme“ i „stepen poštovanja, odnosno ugroženosti ljudskih prava i sloboda u zemlji krajnjeg odredišta“. Odlukom vlade 2005. godine⁵ su preuzeti svi kriterijumi iz koda ponašanja EU. Poslednji [dostupni podaci o izvozu naoružanja](#) se odnose na 2010, kada je najveći broj izvoznih dozvola bio izdat za SAD, Bugarsku i Jordan, dok nijedna dozvola nije odbijena na osnovu EU kriterijuma. Ubedljivo najveća vrednost realizovanog izvoza ostvarena je za SAD i Irak. Inače, od 53 zemalje za koje su te godine izdate izvozne dozvole 12 nije predstavljalo krajnju destinaciju (prodaja posrednicima). Koliko je u ovakvim slučajevima nezgodno odlučiti o izdavanju dozvole pokazuje i sledeći primer. Od grupe UN eksperata za Obalu Slonovače zatraženo je 2010. da ispituju poreklo velike količine municije koja se (tokom i nakon građanskog rata) našla u posedu civila u toj zemlji. Istraga je pokazala da je municija proizvedena u Srbiji, odakle je izvezena u Izrael, da bi odatle bila (legalno) preprodana Burkini Faso (za potrebe policije i vojske), gde je u jednom trenutku bila prijavljena kao nestala.

EU je već uspostavila set kriterijuma na osnovu kojih bi članice trebalo da odlučuju o izvozu oružja u druge zemlje. Zajednički standardi uspostavljeni 1998. kao kod ponašanja postali su 2008. pravno obavezujući kao zajednička pozicija ([Common Position](#)). EU je prihvatila veoma široku listu kriterijuma za odlučivanje o izvozu naoružanja: međunarodne obaveze, ljudska prava, očuvanje mira, bezbednosti i stabilnosti, nacionalna bezbednost članica i prijateljskih zemalja, stav kupca prema terorizmu, njegova savezništva i spremnost na poštovanje međunarodnog prava, rizik da će oružje biti prosleđeno unutar zemlje ili izvezeno u neku drugu, nepoželjnu, i kompatibilnost izvezenog oružja sa tehničkim i ekonomskim kapacitetima zemlje uvoza. Zemlje članice su obavezne da podnose godišnje izveštaje o izdavanju dozvola za izvoz i realizovanom izvozu oružja (što je metod monitoringa predviđen i u prethodnom nacrtu Sporazuma). Upravo primena Zajedničke pozicije EU pokazuje najveću slabost ovakve vrste regulisanja trgovine naoružanjem: s jedne strane, kriterijumi su toliko opšte formulisani, da bi njihova dosledna primena onemogućila izvoz u najveći broj zemalja izvan EU; s druge strane,

⁴ Prema navedenom zakonu, ministarstvo nadležno za izdavanje dozvola za spoljnotrgovinski promet naoružanja - u prethodnom sazivu je to bilo Ministarstvo za ekonomiju i regionalni razvoj, sada Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija - dužno je da pre donošenja odluke traži saglasnost Ministarstva odbrane, Ministarstva spoljnih poslova i Ministarstva unutrašnjih poslova

⁵ Odluka je doneta na osnovu člana 3 stav 2 Zakona i objavljena u Službenom listu SCG, 11/05.

zemlje EU su nastavile da trguju sa nekim zemljama koje kritikuju zbog nepoštovanja ljudskih prava ili u kojima se teško može govoriti o očuvanoj bezbednosti i stabilnosti (Bahrein, Egipat, Saudijska Arabija, Libija).

Šta dalje?

Dok formalno obnavljanje/nastavak procesa nije nerealističan, skori pomak u ovoj oblasti jeste, što ne znači kraj ideje o sporazumu. Među značajnim brojem zemalja postoji spremnost da se sporazum usvoji – činjenica da se ovoliko daleko došlo pokazuje da ta spremnost nije samo deklarativna. Ipak, da bi se sporazum zaista usvojio verovatno će biti potrebna promena taktike: prelazak sa UN-nivoa na nivo diplomatskih konferencija u čijoj organizaciji UN saraduje, ali važnu ulogu imaju pojedine zemlje. Postizanje konsenzusa ostavlja prostor za manipulacije pregovaračkog procesa od strane članica UN koje ne vide svoj interes u donošenju ovakvog sporazuma; s druge strane, primer Sporazuma iz Otave sugerise da jednom usvojeni sporazum može i da ima posredno dejstvo na države koje mu nisu pristupile. Zabrana antipešadijskih mina predstavlja, naravno, mnogo manje ambiciozan poduhvat od regulisanja međunarodne trgovine svim vrstama konvencionalnog naoružanja. Mogućnost primene sporazuma zavisice umnogome i od opsega i konkretnosti u formulaciji kriterijuma. Kao što se vidi iz primera EU, preambiciozno postavljeni kriterijumi svakako ne mogu biti dosledno primenjivani, jer bi onda države gotovo morale da se odreknu izvoza naoružanja, što protivreči njihovim ekonomskim i spoljnopolitičkim interesima. Izvodljivost primene nije, međutim, jedini argument za sporazum: predstavnici civilnog društva uzdaju se u njegovu posredno dejstvo kao osnove za međunarodnu kritiku ("naming and shaming") zemalja koje ga krše, kao i zagovaranje primene sporazuma unutar pojedinih zemalja. Na taj način, vlade bi dugoročno bile prinuđene da koriguju svoje ponašanje, a pošto bi i nacionalno zakonodavstvo bilo usklađeno sa odredbama sporazuma, države bi njegove principe vremenom „internalizovale“⁶.

Budući da bi, ako se sporazum usvoji, države bile odgovorne za njegovu implementaciju, jasno je da bi za njegovu uspeh implementacije ključni bili i unutrašnji faktori: prenošenje nadležnosti za promet naoružanja civilnim organima, povećanje parlamentarne kontrole i angažovanje nezavisnih tela u davanju mišljenja o izdavanju dozvola u „osetljivim“ slučajevima i kontroli izvoza naoružanja. Takođe, primena sporazuma zahtevala bi veću transparentnost podataka o spoljnotrgovinskom prometu naoružanja, što se može ispostaviti kao teško ostvariv cilj, ne samo zbog nespremnosti država da objavljuju takve podatke, već i zbog troškova njihovog prikupljanja. Najzad, važan preduslov za primenu sporazuma bila bi angažovana javnost, koja bi vršila pritisak na vlade i međunarodne organizacije da se pridržavaju sporazuma i ukazivala na propuste i posledice kršenja njegovih odredbi. Očito je da nisu sve države izvoznice jednako blizu dostizanju ovih uslova, a i u onima koje jesu interes da se oružje izveze može prevladati nad principima (što je trenutno slučaj u mnogim EU zemljama). S druge (vedrije) strane, ideja o sporazumu ukazuje na pohvalnu tendenciju integrisanja bezbednosti ljudi (human security) u međunarodnu bezbednosnu politiku. U tom smislu, donošenje sporazuma o trgovini oružjem može se posmatrati kao deo jednog dugoročnog procesa u kome se do unapređenja bezbednosti ljudi dolazi strpljivo i postepeno.

---

⁶ Ili kao što je predstavnik Amnesty International rekao u [izjavi za Economist](#): „Ne potcenjujte moć jednog parčeta papira.“

Izvori:

- Adamson, Jo. Raising the Bar for Negotiations on an ATT. Arms Control Today, septembar 2012.
http://www.armscontrol.org/act/2012_09/Raising-the-Bar-For-Negotiations-on-an-ATT
- A dirty business: A new treaty will rely on shame to curb the illicit trade in weapons. The Economist online, 30.06.2012. <http://www.economist.com/node/21557727>.
- Amnesty International. 10 Killer Facts: The Global Weapons Trade.
<http://www.amnesty.org.au/armstrade/comments/28098/>
- Alexander, D. & J. Murphy. The UK needs a truly progressive arms policy in the wake of the Arab spring. The Guardian online, 17.09.2012.
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/sep/17/uk-progressive-arms-policy-arab-spring>.
- Bosco, D. Gearing up for the arms trade treaty negotiations. Foreign Policy online, 26.06.2012.
http://bosco.foreignpolicy.com/posts/2012/06/26/gearing_up_for_the_arms_trade_treaty_negotiations.
- Bromund, Theodore. The U.N. Arms Trade Treaty's Criteria for Transfers Pose Problems for the U.S. The Heritage Foundation backgrounder, 9.07.2012.
<http://www.heritage.org/research/reports/2012/07/the-un-arms-trade-treatys-criteria-for-transfers-pose-problems-for-the-us>.
- Burn-Murdoch, J. UK arms exports: which countries do British firms sell to, and who buys what? Get the data. The Guardian online, 13.07.2012.
<http://www.guardian.co.uk/news/datablog/interactive/2012/jul/13/defence-military-uk-arms-exports-middle-east-interactive>.
- [Preparatory Committee for the United Nations Conference on the Arms Trade Treaty] Chairman's Draft Paper, 14.07.2012. <http://controlarms.org/wordpress/wp-content/uploads/2011/11/ChairPaper-14July2011.pdf>.
- China ATT Update. Saferworld, septembar 2012.
<http://www.saferworld.org.uk/downloads/ATT%20update%203%20English.pdf>.
- The Council of European Union. The Council Common Position 2008/944/CFSP of 8 December 2008. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:EN:PDF>
- Debusmann, B. Why world needs arms treaty. Oman Daily Observer, 10.07.2012.
<http://main.omanobserver.om/node/102347>.
- Emch, R. Unverantwortlichen Waffenhandel global unterbinden. swissinfo.ch, 2.07.2012.
http://www.swissinfo.ch/ger/politik_schweiz/Unverantwortlichen_Waffenhandel_global_unterbinden.html?cid=33001552.
- Gehrke, M. UN wollen Waffenhandel kontrollieren. Deutsche Welle, 2.07.2012.
<http://www.dw.de/dw/article/0,,16058160,00.html>.
- Gehrke, M. Schwierige Verhandlungen über Waffenkontrolle. Deutsche Welle, 18.07.2012.
<http://www.dw.de/dw/article/0,,16103246,00.html>.
- Hague, William, Laurent Fabius, Guido Westerwelle & Ewa Björling. Why this arms trade treaty is essential. The Guardian online, 2.07.2012.
<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/jul/02/arms-trade-treaty-un-talks-weapons?intcmp=239>.
- Herby, Peter & Eve la Haye. How Does It Stack Up? The Anti-Personnel Mine Ban Convention at 10. Arms Control Today, decembar 2007.
http://www.armscontrol.org/act/2007_12/Herby.

- Hopkins, N. UK presses US on human rights clause in arms trade treaty. The Guardian online, 2.07.2012. <http://www.guardian.co.uk/world/2012/jul/02/human-rights-arms-trade-treaty>.
- Isbister, Roy & Elisabeth Kirkham. Saferworld reflects on the July 2012 Arms Trade Treaty (ATT) Diplomatic Conference. 7.08.2012. <http://www.saferworld.org.uk/news-and-views/comment/49>.
- Kuchma, M. Russian Analysts Skeptical About Arms Trade Treaty. Ria Novosti, 3.07.2012. <http://en.rian.ru/analysis/20120703/174382218.html>.
- Landmine Monitor 2011. International Campaign to Ban Landmines, oktobar 2011. <http://www.the-monitor.org/lm/2011/resources/Landmine%20Monitor%202011.pdf>.
- Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja. Godišnji izveštaj o realizaciji spoljnotrgovinskog prometa kontrolisane robe za 2010. godinu. http://www.seesac.org/uploads/armsexport/Godisnji_izvestaj_RS_srpski.pdf
- Mutschler, Max M. Regeln für den internationalen Waffenhandel. Stiftung Wissenschaft und Politik Aktuell, avgust 2012. http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/aktuell/2012A49_mts.pdf
- Nichols, M. Blacklisted states import over \$2 billion in arms – Oxfam. Reuters, 3.05.2012. <http://uk.reuters.com/article/2012/05/03/uk-arms-treaty-oxfam-idUKBRE8420YG20120503>.
- Obama To Sign Anti-Gun U.N. Treaty?. Investor's Business Daily, 9.07.2012. <http://news.investors.com/ibd-editorials/070912-617568-arms-treaty-a-global-gun-grab-grab-treaty.htm>.
- People's Republic of China Mission to the United Nations. Statement by the Chinese Delegation at the General Debate of United Nations Conference on the Arms Trade Treaty. http://www.un.org/disarmament/ATT/statements/docs/20120709/20120706_China_E.pdf.
- Prizeman, Katherine. From Preparations to Negotiations for an Arms Trade Treaty. FES policy analysis, mart 2012. <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/08953.pdf>.
- РФ готова поддержать идею мирового договора о торговле оружием. Ria Novosti, 3.07.2012. <http://ria.ru/world/20120703/690625350.html>.
- Rise in international arms transfers is driven by Asian demand, says SIPRI. SIPRI press release, 19.03.2012. <http://www.sipri.org/media/pressreleases/rise-in-international-arms-transfers-is-driven-by-asian-demand-says-sipri>.
- <http://www.ruestungsexport.info/> .
- SIPRI: Arms Trade Treaty. <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/controlling/att>
- United Nations Conference on the Arms Trade Treaty. Compilation of views on the elements of an arms trade treaty. Background document prepared by the Secretariat. 10.05.2012. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.217/2&referer=http://www.un.org/disarmament/ATT/&Lang=E.
- UN Security Council. Report of the Group of Experts on Côte d'Ivoire pursuant to paragraph 11 of Security Council resolution 1946 (2010), 27.04.2011. <http://www.scribd.com/doc/55748756/UN-Group-of-Experts-Report-on-Ivory-Coast-pt-2-27-Apr-11>.
- US Department of State: Arms Trade Treaty. <http://www.state.gov/t/isn/armstradetreaty/index.htm>.
- Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene. Sl. list SCG, 7/2005 i 8/2005 (ispr).